

Cognition, communication, discourse, 2025, 30, 117-124

<https://periodicals.karazin.ua/cognitiondiscourse>

<https://doi.org/10.26565/2218-2926-2025-30-08>

Received April 23, 2025; accepted June 19, 2025; published online August 1, 2025.

МОВНО-СПЕЦИФІЧНІ ЗАСОБИ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОГНІТИВНО-ПРАГМАТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОЦІНКИ

Ганна Приходько

доктор філологічних наук, професор,
Запорізький національний університет
(вул. Університетська, 66, Запоріжжя, 69600, Україна);

e-mail: anna.prikhodko.55@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6220-5333>

Для цитування: Приходько, Г. (2025). Мовно-специфічні засоби актуалізації когнітивно-прагматичного потенціалу оцінки. *Cognition, communication, discourse*, 30, 117-124. doi.org/10.26565/2218-2926-2025-30-08

Анотація

Оцінка охоплює в мові широкий та великий спектр мовних одиниць різних рівнів, студіювання яких є актуальним в сучасній лінгвістиці. Це зумовлено тим, що взаємозв'язок між семантичними та прагматичними аспектами мовлення став однією з ключових проблем мовознавства. У цьому контексті оцінка постає як мовне відображення позамовної реальності. Мовна система, трансформуючи реальність, структурує її наново, надаючи імена об'єктам навколишнього світу. У процесі розвитку мови оцінка, реалізуючись у відкритій формі, поступово оформлюється в мовні одиниці – афікси, лексеми та окремі висловлювання. Метою даної статті є аналіз мовноспецифічних засобів реалізації прагмакогнітивного потенціалу оцінки.

Наразі залишаються недостатньо дослідженими механізми виникнення оцінної лексики та чинники, що забезпечують здатність слова виражати певне оцінне ставлення. Адже саме оцінне слово несе повний обсяг як денотативного, так і позаденотативного змісту. Усі слова з оцінним змістом можна умовно поділити на: а) раціонально-оцінні, в яких домінує логічне осмислення; б) емоційно-оцінні, що передають почуття, зумовлені соціальним сприйняттям об'єкта. Проте чітке розмежування цих типів ускладнюється, оскільки емоційні реакції зазвичай супроводжуються раціональними судженнями. Оцінне значення розглядається як різновид когнітивної інформації, що передається через семантику слова і відображає когнітивну структуру відповідного концепту в його дефініції. Воно функціонує як семантичний макрокомпонент, який входить до прагматичної зони значення і реалізується в словниковому тлумаченні. Різноманітність форм оцінного значення, що структурують лексичну семантику, ілюструє складну природу ціннісного сприйняття світу та взаємодію когнітивних і емоційних чинників у процесі пізнання. Оцінне значення є концептуальною основою конкретних оцінок та пов'язаних з нею емоцій на лексичному рівні. Воно виступає складним когнітивно-прагматичним феноменом.

Ключові слова: оцінка, значення, прагмакогнітивний, потенціал, семантика, денотативний, позаденотативний.

1. Вступ

Оцінка в мові та мовленні охоплює широкий спектр одиниць різних рівнів, дослідження яких є надзвичайно актуальним сучасним етапом розвитку лінгвістики. Адже співвідношення й взаємодія семантики і прагматики стали однією з центральних проблем мовознавства.

Водночас ціннісна орієнтація сприяла становленню та розвитку цілої низки напрямків не лише в мовознавстві, а й у комп'ютерних науках, генній інженерії та інших галузях, що свідчить про міцну міждисциплінарність когнітивної парадигми.

Значення оцінки стає особливо очевидним через прагматичний аналіз моделей світів, що формуються в свідомості комунікантів (Mendoza & Masegosa, 2014). Отже, потрібно враховувати властивості когнітивних моделей у філогенезі, онтогенезі та соціогенезі, оскільки соціально-економічні, політичні, духовні та етнокультурні фактори детермінують оцінку.

Окрім когнітивної, діяльність з оцінювання є й прагматичною: впливаючи на ціннісні орієнтації адресата, вона спрямовує його активність. Семантичні й прагматичні компоненти в оцінці нероздільні – вони взаємодіють у процесі і вираження власного значення лексичної одиниці, і в умовах комунікативного контексту, сприйнятті мовної компетенції слухача, ставленні мовця до висловленого й його впливі на адресата (Foolen, 2023, pp. 21-31).

Оцінка є сутністю мовної презентації реальності – мова відбиває, переструктурує світ, називає й наділяє об'єкти іменами (Космеда, Халіман, 2011). В еволюційній перспективі оцінювання проявляється спочатку явно, а згодом – формується в мовні одиниці: афікси, слова, висловлювання.

Важливо зазначити, що оцінка нерідко невідчутна в лексичних одиницях: вони не лише називають явища, а й оцінюють їх. Цей процес номінації є, зазвичай, опосередкованим, часто прихованим і латентним, бо пов'язаний з розумінням об'єкта оточуючої дійсності номінатором.

Мовні способи вираження оцінки розрізняються: лексичні (Roth, 2013), засоби можуть містити явну оцінну семантику (експліцитна оцінка) (Kosmeda & Kovtun, 2024, pp. 165-183) або генерувати оцінку завдяки контексту (перед- чи післятексту).

Мета запропонованої статті полягає в тому, щоб розглянути мовноспецифічні засоби вираження прагмакогнітивного потенціалу оцінки.

Проблеми щодо оцінної лексики і сьогодні залишаються актуальними та дискусійними. Незважаючи на це, інтерес не згасає через велику практичну й теоретичну значущість: розуміння того, як слова несуть денотативну, так і позаденотативну інформацію, є важливим і вирішальним для дослідження зв'язку мови з суспільством, функцій мови та мовлення. Проте ще недостатньо вивчені закономірності появи оцінних слів і чинники, які дозволяють слову передати певне ставлення.

Особливо визначними для прагматичних досліджень є так звані марковані лексичні одиниці – слова, які крім денотативної семантики мають емотивний або оцінний складник (Foolen, 2016, pp. 473-490). Такі “прагматичні слова” включають когніопрагмеми, а саме семантичні одиниці, які відображають ставлення мовця до позначуваного явища або об'єкта і мають ціннісний характер. Цей факт підтверджує **актуальність** вивчення оцінної лексики особливо в контексті зростаючого інтересу до зв'язків семантики та прагматики.

2. Методика і матеріал дослідження

Методи та прийоми аналізу, застосовані в цій розвідці, визначаються поставленими завданнями, матеріалом, теоретичною спрямованістю роботи та мають комплексний характер. Вони інтегрують положення когнітивної теорії та теорії прагматики. Для аналізу семантичної структури лексем було застосовано метод дефініційного аналізу. Широко застосовується описовий метод, під яким ми розуміємо сукупність дослідницьких прийомів, що дозволяють рухатися від конкретних спостережень до узагальнення та висновків;

елементи лінгвістичної статистики, що дозволяють виявити місце та роль оцінного складника в семантиці лексеми.

Матеріал дослідження склав близько 12 000 лексичних одиниць, відібраних методом суцільної вибірки з Longman Dictionary of the English Language (Longman, 1991), з наступною перевіркою за декількома іншими тлумачними словниками.

Критерії добору матеріалу. Перший критерій – наявність оцінної номінації, що експлікується:

- а) слова з негативно-оцінними семами (з позначкою derogatory, contemptuous, ironical тощо), наприклад: *ballad-monger, poetaster, brat, dabbler, gas-bag*;
- б) слова з позитивною оцінкою (humorous, facetious, poetic), наприклад: *casque, bide, avaut*;
- в) наявність оцінної семантики безпосередньо в дефініції (при словах використовується good або bad), наприклад: *calf, rake, toad*;
- г) маркер “guilty of”, що виражає негативну оцінку (наприклад: *hypocrite, cad, turncoat, renegade, goal-bird*);
- д) семантика надмірності (too much, exorbitant), які можуть бути й негативними, й позитивними (наприклад: *exactor, flatterer, gourmet, exquisite*).

Другим критерієм добору стали екстралінгвальні (ситуативні та невербальні) чинники, які також впливають на формування оцінки. Якщо оцінна конотація – це лінгвальний фактор, то мовленнєва ситуація визначається як процес виникнення оцінки, а контекст розглядається як наслідок, якщо фіксує оцінку в конкретному висловленні.

3. Види оцінного значення

Усі слова з оцінною семантикою можна умовно розділити на:

- а) розумово-оцінні, оцінка яких спирається більше на розум, ніж на почуття; б) емоційно-оцінні, що передають відчуття, викликані об’єктом (Baider & Cislaru, 2014, pp. 1-20). Однак чітка межа між ними є умовною: більшість таких слів містить як розумовий, так і емоційний аспект.

Оцінне значення трактується як різновид когнітивної інформації, що міститься в семантиці слова та відтворює у його дефініції концептуальну структуру. Сам процес оцінювання являє собою психічну діяльність, що охоплює два автономні виміри – розумовий та емоційний. Це явище носить переважно суб’єктивний характер і може відбуватись як свідомо контрольований розумовий акт.

Когнітивне оцінювання результатів діяльності є основою емоційної реакції, що виступає провідним компонентом емоційного досвіду (Díaz & Prinz, 2023). Вважається, що витоки оцінної діяльності пов’язані з емоційною формою сприйняття реальності – найдавнішою формою відображення суб’єктно-об’єктних відносин.

Загальновідомо, що пізнання починається із безпосереднього сенсорного контакту суб’єкта з навколишнім середовищем і завершується формуванням ідеального образу дійсності, заснованого на попередньому чуттєвому досвіді (Krysanova & Shevchenko, 2021, p. 359). Емоції, у цьому контексті, не репрезентують реальні об’єкти чи явища безпосередньо, а передають їхню відповідність потребам людини (Lachlan, 2019).

Оцінне значення розглядається як вид когнітивної інформації, що міститься в семантиці слова та реконструює в дефініції поняття когнітивну структуру концепту, вираженого цим словом. Оцінювання слід розуміти як психічний акт, діяльність двох автономних сфер психіки – розуму та почуттів, що значною мірою є суб’єктивною і здійснюється як довільно усвідомлена, коли ми керуємося розумом, а не почуттями. Когнітивне оцінювання результатів діяльності складає провідний компонент структури емоцій, що відображає головне в загальній реакції.

Особливість емоцій полягає в тому, що вони є одночасно і об’єктом мовного відображення, і засобом цього відображення. Як справедливо зауважив Kövecses (Kövecses,

2014, pp. 15-28), у основі будь-якої емоції лежить певна оцінка, а отже, кожне емоційне переживання є наслідком певного виду оцінювання. Отже, можна говорити про оцінне підґрунтя емоцій.

Водночас емоція може стати основою для реалізації оцінки. Це свідчить про взаємозалежність емоцій та оцінки, яка має причинно-наслідковий характер. З одного боку, оцінка – це думка про цінність об'єкта, з іншого – емоція є переживанням цієї думки. Емоційна складова, таким чином, є невід'ємною частиною мовної модальності.

Оскільки мова завжди передбачає елемент раціональності, розмежування емоційного та логічного аспектів у мовленні є лише умовним. Проте новітні дослідження доводять наявність емоційного типу мислення, що відокремлюється від раціонального як окрема складова інтелекту (Foolen, 2012, pp. 347-368). Оцінка та емоція можуть комбінуватися в межах одного мовного значення, нашаровуватись або перехрещуватись, що дозволяє виділити три типи оцінного значення:

- Раціональне – базується на логічному аналізі властивостей об'єкта, спирається на знання, узус, життєвий досвід мовного колективу;
- Емоційне – виражає емоційне ставлення мовця, оцінює на основі суб'єктивного сприйняття, приписуючи об'єктові певні характеристики;
- Емоційно-раціональне – синтезує когнітивні судження з емоційним переживанням, утворюючи єдине психо-семантичне ціле.

Попри те, що об'єкт і суб'єкт оцінки зазвичай збігаються, підстави емоційної та раціональної оцінки можуть не збігатися, що яскраво ілюструють різновиди комічного ефекту. Мова завжди передбачає раціональний аспект, а тому розмежування раціонального та чисто емоційного в мові є умовним. Однак, останні дані деяких наукових досліджень довели правомірність виділення емоційного типу мислення, відокремлення емоційного та раціонального як різних сфер інтелекту (Foolen, 2012, pp. 347-368). Крім того, параметри оцінки та емоції в семантиці мовних одиниць можуть комбінуватися: перехрещуватися, нашаровуватися один на одного (Krysanova & Shevchenko, 2022). Отже, це може бути компромісним вирішенням питання про співвідношення раціонального і емоційного в мові, що дозволяє виділити такі типи оцінного значення: раціональне, емоційне, емоційно-раціональне.

Ця типологія піднімає ще одне ключове питання – місце оцінного значення в структурі семантики слова. Через неоднорідність оцінного компонента, його взаємодія з іншими семантичними елементами також різна.

У лінгвістиці існує кілька моделей семантичної структури слова. Більшість з них визнають поділ на ядерну (основну, денотативну) та периферійну (конотативну) зони. Згідно з цією парадигмою: предметно-логічне значення (денотативне) описує об'єктивну реальність і відповідає концептуальному або когнітивному значенню; конотативне значення додає до основного змісту емоційно-оцінні відтінки.

Багато слів в англійській мові мають лише денотативне значення й тому вважаються нейтральними – вони не виражають ставлення мовця (наприклад, *dog, lion, red, wooden*). Але в живому мовленні, особливо в художніх і розмовних стилях, ці слова можуть набувати додаткових емоційних або стилістичних забарвлень, залежно від контексту.

Окрім того, існують лексеми зі сталим емоційним або стилістичним забарвленням, які активно використовуються для вираження оцінки. Вони містять чітко виражений оцінний компонент, що обмежує можливість їхнього використання в інших значеннях. Такі одиниці демонструють розмаїття форм вияву суб'єктивного фактора в мові

У контексті когнітивно-прагматичного підходу важливим є аналіз стилістичного значення, адже воно розкриває суб'єктивне ставлення мовця до референта. Емоційне забарвлення слова виникає завдяки наявності оцінного елементу, який у поєднанні з емоційним компонентом відтворює національно-культурну специфіку суб'єкта оцінювання.

Оцінний складник стилістичного значення включає позитивну чи негативну оцінку. Позитивні оцінки зазвичай виражаються через схвальні, пестливі або жартівливі лексеми, а негативні – через глузливі, зневажливі, лайливі тощо. Ці відтінки можуть бути мало помітними або змінюватися залежно від історичного періоду й мовного контексту.

Хоча оцінний компонент традиційно вважається частиною конотації (Gowerdowskiy, 2002, р. 52), сучасні уявлення про його складну структуру (розподіл на емоційний та раціональний аспекти) дозволяють стверджувати, що: деякі слова мають оцінне значення як частину денотативної структури, інші – як компонент конотації, а в деяких випадках ці типи поєднуються, утворюючи емоційно-раціональне оцінне значення, яке одночасно належить до обох сфер.

Узагальнюючи викладене, можна визначити оцінне значення як макрокомпонент семантичної структури слова, що належить до прагматичної зони і реалізується через тлумачення, тобто проявляється в семантичному просторі. Розмаїття типів оцінного значення, які формують внутрішню організацію лексичних одиниць, відображає багатшаровість ціннісного сприйняття реальності та складний взаємозв'язок між емоційними і раціональними аспектами пізнавального процесу.

4. Оцінна лексика

Переходячи до безпосереднього аналізу оцінної лексики, варто зазначити, що дослідження вибірки обсягом 12000 слів засвідчило: 8620 лексем (72%) мають у своїй семантичній структурі негативно-оцінні семи. Водночас 3380 слів (28%) виявляють позитивну оцінність. Такий розподіл ще раз підтверджує неоднорідність оцінного шару лексики. Подібне співвідношення також може слугувати додатковим аргументом на користь твердження, що в мовному досвіді колективу негативні явища фіксуються частіше, ніж позитивні.

На рівні лексики оцінка об'єктів дійсності формується, зокрема, завдяки дериваційним процесам. Оцінність постає не лише як смисловий відтінок у значенні слова, а як складова частина його семантичної структури, здатна змінювати або уточнювати загальне значення. Таким чином, аксіологічну деривацію можна розглядати як окремий різновид семантичної деривації, що виступає одним із механізмів поповнення словникового складу мови оцінною лексикою.

Аналіз мовних засобів, що беруть участь в актуалізації оцінного потенціалу саме на лексичному рівні, дозволяє простежити певний механізм її реалізації у вигляді низки структурних схем, властивих лексичі.

Найпростішим способом реалізації оцінки є саме слово, повнозначна лексема. Це передусім слова-оцінки (денотат дорівнює оцінці), наприклад: *good*, *bad*, *nice*, *ugly* тощо, а також інші непохідні й похідні слова, що містять оцінку.

Непохідні слова – це твірна основа для творення похідних, тобто дериватів з оцінним значенням. У масиві вибірки нараховується біля 8 360 простих слів, тобто 76% від зазначеної кількості. До них можна віднести умовно розкладні й нерозкладні на синхронному рівні морфологічні структури слова, наприклад: *sycophant* – лакуза, підлабузник; *perjurer* – клятвопорушник (умовно розкладні) і *parasite* – паразит, дармоїд; *cipher* – нікчема (нерозкладні).

Серед непохідних слів 2165 – іменники, з яких лише 758 стали твірною основою для похідних слів з оцінним значенням, що вноситься з допомогою суфіксації, наприклад: *bribe* – *briber* – хабарник; *perfidy* – *perfidious* – віроломний; *fool* – *foolish* – дурний; *spite* – *spiteful* – злосливий; *lass* – *lassie* – любя (дівчина), любка.

У масиві вибірки нами відмічено 532 прості іменники, що стали твірними основами для префіксальних дериватів з оцінним значенням, наприклад: *fool* – *be-fool* – дурити, обдурювати; *enemy* – *arch-enemy* – заклятий ворог, сатана; *friend* – *be-friend* – ставитися по-дружньому.

В якості твірних основ для творення похідних шляхом префіксації здатні служити прості іменники, семантична структура яких містить потенційні семи оцінки: *repute* – *disrepute* – неслава, страм; *fame* – *defame* – оббріхувати, неславити.

У масиві вибірки зареєстровано 4951 простий прикметник, з яких 2118 із них служать основою для суфіксального творення похідних, що містять оцінку. Наприклад: *dolt* – *doltish* – тупий, розумово обмежений; *idle* – *idleness* – лінощі, неробство; *gentle* – *gentlehood* – шляхетність, люб'язність; знатність. Префіксальних дериватів з оцінним значенням, утворених від простих прикметникових основ, нами виявлено 1075, наприклад: *fine* – *superfine* – надзвичайно вишуканий; *licit* – *illicit* – незаконний.

У прикметникових, як і в іменникових дериватах з оцінним значенням твірні основи здебільшого вже містять потенційні оцінні семи, як-от: *equal* – *unequal* – нерівний; *typical* – *atypical* – нетиповий; *worn* – *well-worn* – зношений, заяложений, поношений.

Простих дієслів у масиві дібраного матеріалу – 1244. З них 526 служать основою для творення похідних з оцінним значенням шляхом суфіксації, наприклад: *abhor* – *abhorrence* – відроза; *trick* – *trickster* – дурисвіт, обманщик; *confide* – *confidence* – довіра. Лише 348 дієслів служать основою для творення похідних з оцінним значенням шляхом префіксації: *lie* – *belie* – оббрехати, знеславити; викривати; *abuse* – *disabuse* – виводити з оман.

У більшості випадків твірними основами префіксальних дериватів є прості дієслова, семантична структура яких містить потенційні семи оцінки, наприклад: *trust* – *distrust* – підозрювати, не довіряти; *deed* – *misdeed* – злочин, злодієство; *lighten* – *enlighten* – просвіщати.

Таким чином, з 8360 простих слів лише 5387 служать основою для творення похідних з оцінним значенням. Це є свідченням того, що в чималій кількості випадків оцінка описуваних явищ та подій виражається простими словами.

Найбільша кількість прикметників у масиві вибірки пояснюється тим, що ад'єктиви, будучи ознаковими, предикатними словами, які передають сигніфікативний зміст, мають найвищий оцінний потенціал тому, що оцінність є перш за все характеристикою прикметників як класу слів, де знаки “+” чи “–” властиві семантиці самого слова чи індуковані в контексті.

На відміну від простих слів, похідні не лише називають окремі дії, предмети чи явища, а й виражають їхній зв'язок з іншими об'єктами або процесами. Завдяки цьому виникає можливість поєднати нову інформацію з уже відомою, осмислювати незнайоме через знайоме. Розуміння похідних слів у зв'язку з подвійним характером їх референції (до світу і до мовної системи) передбачає обов'язкове звернення до значення відповідної первинної основи.

5. Висновки

У дослідженні вихідним положенням є те, що формування оцінного значення в словотворчому процесі пов'язане з виявленням семантичних зв'язків між дериватом та його складовими елементами. Проведений аналіз типів таких зв'язків дозволяє припустити, що їх можна умовно згрупувати у дві основні категорії, які відображають напрямок семантичної взаємодії: від твірної основи до дериваційного елемента або навпаки – від дериваційного елемента до твірної основи.

Оцінне значення є концептуальною основою конкретних оцінок та пов'язаних з нею емоцій, на лексичному рівні. Воно виступає складним когнітивно-прагматичним феноменом. Оцінне значення, як один із прагматичних компонентів семантики слова, виконує функцію носія когнітивної інформації, а саме відображає уявлення суб'єкта про цінність об'єкта для нього та містить емоційне навантаження, що виявляється у ставленні до об'єкта оцінювання. Це зумовлює виокремлення трьох основних типів оцінного значення: раціонального, емоційного та емоційно-раціонального.

Запропонована методика та результати цієї розвідки відкривають *перспективи подальших досліджень* емотивної лексики для деталізації окремих типів оцінного значення на матеріалі однієї мови та в порівняльному напрямку.

Декларація про конфлікт інтересів

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів або фінансової підтримки цієї роботи.

Список літератури

- Baider, F., & Cislaru, G. (2014). Linguistic approaches to emotion in context. In F. Baider & G. Cislaru, *Linguistic Approaches to Emotions in Context* (pp.1-18). Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/pbns.241.01bai>
- Díaz, R., & Prinz, J. (2023). The role of emotional awareness in evaluative judgment: Evidence from alexithymia. *Scientific Reports*, 13, 5183. <https://doi.org/10.1038/s41598-023-32242-y>
- Foolen, A. (2023). Construction pragmatics in a wider context. An addition to Wen (2022). *Lege artis. Language Yesterday, Today, Tomorrow*. The journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava. Trnava: University of SS Cyril and Methodius in Trnava, VIII (1), Special issue, 21-31. <https://doi.org/10.34135/lartis.23.8.1.02>
- Foolen, Ad. (2012). The Relevance of Emotion for Language and Linguistics. In Ad Foolen, U.M.Lüdtke, T.P. Racine, & J. Zlatev (Eds.), *Moving Ourselves, Moving Others: Motion and Emotion in Intersubjectivity, Consciousness and Language* (pp.347-368). Amsterdam: John Benjamins.
- Foolen, Ad. P. (2016). *Expressives*. In L. de Stadler & C. Eyrich (Eds.), *The Routledge Handbook of Semantics* (pp.473-490). London and New York: Routledge,
- Gowerdowskiy, W. (2002). *Affixale Konnotation im Deutschen und im Russischen: Vergleichende Typologie*. Aachen: Shaker Verlag.
- Kosmeda, T., & Kovtun, O. (2024). Modeling of axiologically marked meanings of toponyms and their derivatives in Ukrainian linguistic culture: manifestation of the macroextralingual factor 'war'. *Onomastica*, 68, 165-183. <https://doi.org/10.17651/ONOMAST.68.11>
- Kosmeda, T. A., & Haliman, O. V. (2011), «Grammar of assessment» as an actual problem of modern linguistics. *Linguistic studies*, 22, 17–23. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/lingst_2011_22_5 (in Ukrainian).
- Космеда, Т., Халіман, О. (2011). «Граматика оцінки» як актуальна проблема сучасного мовознавства. *Лінгвістичні студії*, 22, 17-23. Режим доступу http://nbuv.gov.ua/UJRN/lingst_2011_22_5
- Kövecses, Z. (2014). Conceptualizing emotions. A revised cognitive linguistic perspective. *Poznań Studies in Contemporary Linguistics*, 50 (1), 15-28. Retrieved from <https://www.degruyter.com/view/j/psicl>
- Krysanova, T., & Shevchenko, I. (2021). Conceptual Blending in Multimodal Construction of Negative Emotions in Film. A. Pawelec, A. Shaw, & G. Szpila (Eds.), *Text-Image-Music: Crossing the Borders. Intermedial Conversations on the Poetics of Verbal, Visual and Musical Texts*. In Honour of Prof. Elzbieta Chrzanowska-Kluczevska (pp.57–371). Berlin: Peter Lang, 2021. <https://doi.org/10.3726/b18012>
- Krysanova, T. A., & Shevchenko, I. S. (2022). Multisemiotic patterns of emotive meaning-making in film. *Alfred Nobel University Journal of Philology* 2(24), 238–248. <https://doi.org/10.32342/2523-4463-2022-2-24-20>
- Lachlan, M.J. (2019). *Emotion in Discourse*. John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/pbns.302>
- Longman. (1991). Longman dictionary of the English language. *Longman eBooks*. Retrieved from <http://ci.nii.ac.jp/ncid/BA14261119>
- Mendoza, F. J. R., & Masegosa, A. G. (2014). *Cognitive modeling: a linguistic perspective*. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company.
- Roth, W.-M. (2013). *On Meaning and Mental Representation: A Pragmatic Approach*. Rotterdam.

LANGUAGE-SPECIFIC MEANS OF ACTUALIZATION OF COGNITIVE-PRAGMATIC POTENTIAL OF EVALUATION

Ganna Prihodko

Doctor of Sciences (Philology), Professor,
Zaporizhzhia National University
(66, University street, Zaporizhzhia, Ukraine, 69600);
e-mail: anna.prihodko.55@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6220-5333>

Received April 23, 2025; accepted June 19, 2025; published online August 1, 2025.

Article citation: Prihodko, G. (2025). Language-specific means of actualization of cognitive-pragmatic potential of evaluation. *Cognition, communication, discourse*, 30, 117-124. doi.org/10.26565/2218-2926-2025-30-08 (in Ukrainian).

Abstract

Evaluation covers a wide range of linguistic units across various levels of language structure, the study of which is of particular relevance at the current stage of linguistic inquiry, because the correlation and interaction of semantics and pragmatics have become one of the central issues within contemporary linguistic theory. Evaluation constitutes the essence of linguistic presentation of extralinguistic reality. Language dissects reality, restructures it, and then assigns labels to its constituent elements. Throughout the evolution of the linguistic system, evaluation—manifesting itself in explicit form—has crystallized into specific linguistic units such as affixes, lexemes, and particular syntactic constructions. The present article aims to examine language-specific mechanisms for conveying the pragma-cognitive potential of evaluative meaning.

To date, the regularities underlying the emergence of evaluative vocabulary remain insufficiently investigated; particularly, the factors enabling the expression of evaluative attitudes toward referents through lexical means, as it is the word that conveys the entirety of both denotative and extradenotative content. All lexemes containing evaluative meaning can be categorized into: a) mental-evaluative, in which the evaluation comes not from the heart, but from the mind; b) emotional-evaluative, indicating feelings, usually aroused by objects that are socially appraised in a particular way. However, it must be acknowledged that a clear distinction between mental-evaluative and emotional-evaluative vocabulary is not always easily delineated, as affective expressions often incorporate an underlying cognitive appraisal. Evaluative meaning functions as a specific type of cognitive information transmitted through lexical semantics and encapsulates within the definition of a concept the cognitive framework associated with the corresponding linguistic expression. It is regarded as a macrocomponent of a word's semantic structure, situated within the pragmatic domain *and* rendered explicit through interpretive mechanisms, i.e., within the realm of semantics. The diversity of evaluative meanings embedded in lexical structures reflects the multifaceted value-oriented perception of reality, as well as the complex interplay between evaluative and affective dimensions in the cognitive process. At the lexical level, evaluative meaning constitutes the conceptual foundation for both specific judgments and the emotions associated with them. It is best understood as a complex cognitive-pragmatic construct.

Keywords: *evaluation, meaning, pragma-cognitive, potential, semantics, denotative, extradenotative.*

Declaration of competing interest

The author has no conflict of interest or funding support to declare.